06/08/2022

6 Αυγούστου – Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος: Το θαύμα στο όρος Θαβώρ και η ευλογία των σταφυλιών

/ Επικαιρότητα

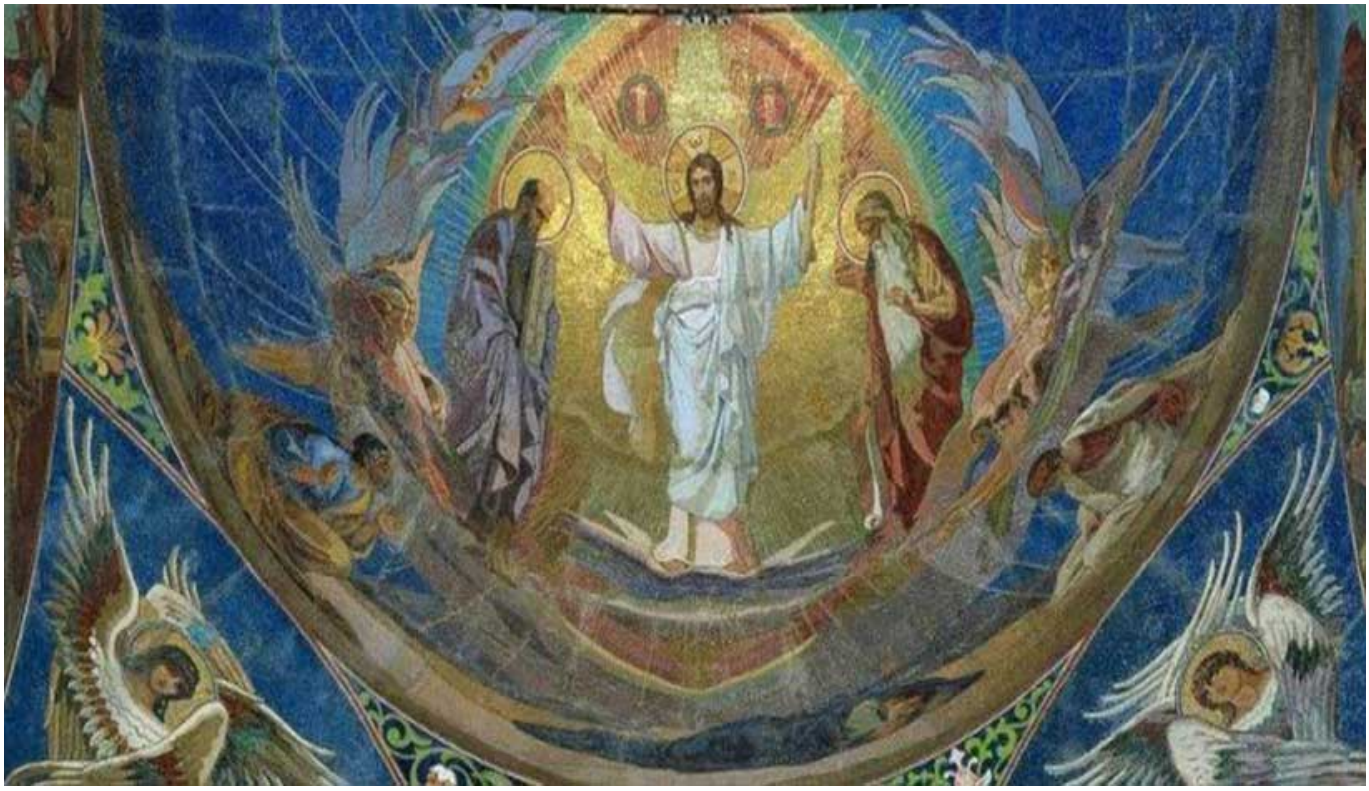

Η Εκκλησία μας τιμά σήμερα 6 Αυγούστου τη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, τη μεγάλη δεσποτική εορτή.

- Της Δέσποινας Σωτηρίου

«**Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος έχει κεντρική θέση στην Ορθόδοξη Εκκλησία και Θεολογία. Είναι το γεγονός που αποκαλύπτει την δόξα της Εκκλησίας και των πιστών. Είναι η μαρτυρία της νέας καταστάσεως που εισάγεται με την έλευση του Χριστού στην ιστορία. Κατά την Μεταμόρφωση, ο Χριστός φανερώνει μέσα από την ανθρώπινη φύση Του την άκτιστη δόξα της θεότητός Του. Ταυτόχρονα προσλαμβάνει στην άκτιστη θεϊκή δόξα τους ανθρώπους που τον περιβάλλου**» γράφει χαρακτηριστικά ο Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Οι άγιοι Πατέρες καθόρισαν να γιορτάζεται η μεγάλη δεσποτική γιορτή της Θείας Μεταμορφώσεως την 6η Αυγούστου, δηλαδή σαράντα ήμερες πριν από την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού. Έκριναν αναγκαία τη μετάθεση της γιορτής, γιατί δεν ταίριαζε ο πανηγυρικός της χαρακτήρας με την πένθιμη περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής, στη διάρκεια της οποίας είχε γίνει. Κι έγινε τότε για να προετοιμάσει τους Αποστόλους για τη δοκιμασία του Θείου Πάθους, αλλά και για να επιβεβαιώσει κατά κάποιο τρόπο την προαιώνια δόξα Του.

Σύμφωνα με το βιβλικό κείμενο «Μετά από έξι ημέρες ο Ιησούς πήρε μαζί του τον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη και τους οδήγησε σε ένα ψηλό βουνό, όπου ήταν όλοι μόνοι, εκεί μεταμορφώθηκε μπροστά τους, τα δε ρούχα Του έγιναν λευκά ως το χιόνι, τόσο που κανένας στον κόσμο δεν μπορεί να λευκάνει. Και εμφανίστηκαν μπροστά τους ο ο Ηλίας με τον Μωυσή, οι οποίοι μιλούσαν με τον Ιησού. ο δε Πέτρος είπε στον Ιησού: «Διδάσκαλε, καλό είναι να μείνετε εδώ, ας φτιάξουμε τρία καταφύγια (σκηνές) – ένα για Σας, ένα για τον Μωυσή και ένα για τον Ηλία. (Δεν ήξερε τι να πει, ήταν τόσο φοβισμένοι.) Τότε εμφανίστηκε ένα σύννεφο και τους επισκίασε, και μια φωνή ήρθε από το σύννεφο: «Αυτός είναι ο Υιός μου, τον οποίο αγαπώ, αυτόν να ακούετε». Ξαφνικά, όταν κοίταζαν γύρω, δεν είδαν πια κανέναν μαζί τους, εκτός από τον Ιησού. Καθώς κατέβαιναν από το βουνό, ο Ιησούς τους έδωσε εντολή να μην πουν σε κανέναν ό, τι είχαν δει, μέχρι που ο Υιός του Ανθρώπου αναστηθεί από τους νεκρούς» (μεταφρ. Μαρκ.9, 2-9).

Από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους τό Θαβώρ ταυτίσθηκε με το «υψηλόν όρος» επάνω στο οποίο έλαβε χώρα το θαύμα της Μεταμορφώσεως του Χριστού (Ματθ.17,1-9.Μαρκ. 9, 2-9. Λουκ.9,28-36).

Το όρος Θαβώρ υψώνεται ως τεράστιος κωνικός όγκος στο βόρειο άκρο της πεδιάδος των Εσδραελών. Το όνομα Θαβώρ προέρχεται από την σημιτικήνρίζαν και σημαίνει ύψωμα, όρος η ομφαλός.

Κατά τον 6ον αιώνα στην κορυφή του όρους υπήρχαν τρεις ναοί, οι οποίοι αντιστοιχούσαν εις τας τρεις σκηνάς. Την ιδίαν εποχήνανεκηρύχθη το Θαβώρ επισκοπή και προσείλκυσε πολλούς Χριστιανούς μοναχούς και χιλιάδας προσκυνητάς. Την εποχήν των Σταυροφόρων εγκατεστάθησαν εις το Θαβώρ Βενεδικτίνοι μοναχοί καθώς και Έλληνες. Μετά την εκδίωξιν των σταυροφόρων από τους Αγίους Τόπους, ο Σουλτάνος της Δαμασκού Μάικλ ελ Αντίλ, το 1211, κατέστρεψε όλα τα χριστιανικά κτίσματα και επάνω από τα ερείπιά τους ανήγειρε ισχυρόνφρούριον, τα υπολείμματα του οποίου σώζονται έως σήμερον εις διάφορα σημεία του όρους.

Η πρώτη χριστιανική εκκλησία κτίσθηκε στο Θαβώρ προς το τέλος του 4ου αἰώνα. Τον 5ο αιώνα κατασκευάσθηκαν άλλοι δύο ναοί και έτσι τον 6ο αιώνα επάνω στη κορυφή του όρους υπήρχαν τρείς ναοί που αντιστοιχούσαν στις τρεις σκηνές τις οποίες ο απόστολος Πέτρος πρότεινε να στήσουν εκεί κατά την διάρκεια του θαυμαστού γεγονότος της Μεταμορφώσεως. Ένας ναός για τον Προφήτη Μωυσή, ένας για τον Προφήτη Ηλία και ένας αφιερωμένος στους Αγίους Αποστόλους.

Αργότερα, πιθανότατα κατά τον 7ο αιώνα, κτίσθηκε και τέταρτη εκκλησία. Τα προσκυνηματικά οδοιπορικά του 9ου αιώνα αναφέρουν πως στην κορυφή του όρους υπήρχαν τέσσερις εκκλησίες.

Το 1263 το Θαβώρ εγκαταλείφθηκε οριστικά από τούς χριστιανούς, μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα μ.Χ.

Σήμερον η κορυφή του Θαβώρ είναι χριστιανική ιδιοκτησία και κατέχεται από Έλληνας ορθοδόξους και Λατίνους μοναχούς. Εις το νότιον τμήμα της κορυφής ευρίσκονται το Ελληνορθόδοξονμοναστήριον, η Εκκλησία της Μεταμορφώσεως, η οποία εκτίσθη το 1862, και το παρεκκλήσιον του Μελχισεδέκ, ενώ εις το βόρειον τμήμα ευρίσκονται το μοναστήριον και ο ξενών των Φραγκισκανών καθώς και μεγαλοπρεπής βασιλική εκτισμένη επάνω εις τα ερείπια αρχαίας βυζαντινής Εκκλησίας.

Ο εορτασμός

Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, ως σπουδαία δεσποτική εορτή, αποτελεί εξαίρεση εθιμικά καθιερωμένης ιχθυοφαγίας, μέσα στην σύντομη αλλά αυστηρή νηστεία του Δεκαπενταύγουστου.

Σε πολλούς τόπους πιστεύουν ότι την παραμονή το βράδυ, κάποια ώρα, ανοίγουν ξαφνικά οι ουρανοί και φαίνεται το «άγιο φως», σε όσους είχαν την υπομονή και την πίστη να ξαγρυπνήσουν. Ανήμερα δε, προσφέρουν στους ναούς τα πρώτα σταφύλια της χρονιάς, για να ευλογηθούν από τον ιερέα μετά την θεία λειτουργία, και να διανεμηθούν ως ευλογία στους πιστούς. Σε ορισμένους μάλιστα τόπους προσφέρουν στον ναό το πρώτο λάδι της χρονιάς, για να ευλογηθεί, ώστε η ευλογία να επεκταθεί και στην υπόλοιπη παραγωγή.

Σύμφωνα με τον Επίκουρο Καθηγητή του Α.Π.Θ., Παναγιώτη Ι. Σκαλτσή, σε σχετικά παλαιό λειτουργικό τυπικό, αυτό των Κασούλων (12 αι.), σημειώνεται ότι η ευλογία των σταφυλιών, γινόταν από τον ιερέα το Δεκαπενταύγουστο, μετά τη θεία Λειτουργία.

Κάτι ανάλογο γινόταν, όπως είδαμε, και στην Κωνσταντινούπολη, όπου το Δεκαπενταύγουστο ο Πατριάρχης ευλογούσε τα σταφύλια στο ναό των Βλαχερνών, παρουσία του αυτοκράτορα.

Οι περισσότερες πάντως πηγές συνδέουν την ευλογία των σταφυλιών με τη Μεταμόρφωση.

Η Τυπική Διάταξη Νείλου Ιερομονάχου, του 13ου αι., σημειώνει ότι «εν αυτή δε τη εορτή καταλύομεν σταφυλάς, καθώς το της εκκλησίας διέξεισιτυπικόν». Παράδοση των Πατέρων θεωρεί και το Τυπικό του Αγίου Σάββα την ευλογία των σταφυλιών κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως.

Την ίδια ακριβώς είδηση έχει και το Τυπικό του Ρήγα, το οποίο όμως προσδιορίζει ακριβώς και το σημείο της Λειτουργίας, όπου γίνεται η ευλογία αυτή: «Μετά δε την οπισθάμβωνον

ευχήν, ψάλλομεν το απολυτίκιον της εορτής και το κοντάκιον και ο ιερεύς του Κυρίου δεηθώμεν και ευλογεί δια της τεταγμένης ευχής τας παρατεθειμένας προ της εικόνος του Χριστού σταφυλάς».

Σχετική είναι και η ευχή για την ευλογία των σταφυλιών που διαβάζει ο ιερέας:

“Εὐλόγησον, Κύριε, τὸνκαρπὸντοῦτοντῆςἀμπέλουτὸν νέον, ὃνδιὰτῆςτοῦἀέροςεὐκρασίας, καὶτῶν σταγόνων τῆςβροχῆς, καὶτῆςτῶνκαιρῶν γαλήνης εἰς ταύτην τὴν ὡριμοτάτην στάσιν ἐλθεῖν ηὐδόκησας, ἵνα ᾖ ἐν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου μεταλαμβάνουσιν εἰς εὐφροσύνην, καὶτοῖς προσενέγκασι δῶρον εἰς ἐξιλασμὸν ἁμαρτιῶν, διὰτοῦ ἱεροῦ καὶἁγίου Σώματος καὶΑἵματος τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν”.

Στην Αγιά Κυδωνίας συνηθίζουν να πηγαίνουν τα σταφύλια αποβραδίς, να μένουν όλη τη νύχτα στο ναό και το πρωί να ευλογούνται και να μοιράζονται. Στον Κρουσώνα «την ημέρα του Χριστού πάμε απ’τα αμπέλια και κόβουμε σταφύλια και τα φέρνουμε στην εκκλησία μαζί με βασιλικούς και τα ευλογάει ο παπάς. Στο τέλος παίρνουμε αντίδωρο, ένα τσαμπί σταφύλι κι ένα βασιλικό. Τρως μερικές ρώγες και τ’ άλλο το ρίχνεις στο βαρέλι για το καλό» (Αικατερινίδης 2005:35). Ήταν συνήθεια αυτά τα σταφύλια των απαρχών να τα βάζουν στα κρασοβάρελα για να έχει την ευλογία της εκκλησίας και το κρασί.

Όσον αφορά τη λειτουργική τάξη της ευλογίας της αμπέλου ο Παν. Σκαλτσής θα σημειώσει τα εξής: «η Εκκλησία κατά παλαιά συνήθεια ευλογούσε πάντοτε τον

τρύγο και τα σταφύλια, όπως ακριβώς έκανε και με τις άλλες απαρχές και τα πρωτογεννήματα. Υπάρχει μάλιστα και κανόνας που επιβάλλει την ευλογία του σίτου και της σταφύλης, πριν αυτά αναλωθούν από τους πιστούς. Συνέχεια αυτής της παράδοσης είναι ακριβώς και η ευλογία των σταφυλιών κατά την 6η Αυγούστου, εορτή της Μεταμορφώσεως. Διασώζεται μάλιστα και ειδική ευχή, η οποία στα χειρόγραφα μαρτυρείται από το 10ο αιώνα, με διάφορους τίτλους, όπως «Ευχή του σταφυλιού», «Ευχή εις μετάληψινσταφυλης», «Ευχή επί σταφυλής και πάσης οπώρας», «Ευλογία αμπέλου και σταφυλής».